Първи фестивал за древни култури „Слънцето на Тодорка": м. Валога, с. Оходен, община Враца, 17–21 юли 2014 г.

Владимир Славчев[a]

[a] *Регионален исторически музей – Варна, гр. Варна 9000, бул. Мария Луиза 41; vladosl@yahoo.com*

The First Festival of Ancient Cultures 'The Todorka's Sun: locality Valoga, village of Ohoden, Vratsa municipality, 17–21 of July 2014

Vladimir Slavchev[a]

[a] *Regional historic museum – Varna, 41 Maria Louisa Blvd., 9000 Varna, Bulgaria; vladosl@yahoo.com*

През лятото на 2014 г., по инициатива на археолога Георги Ганецовски (РИМ – Враца) и режисьора Георги Врабчев (театрална група ТЕМП при Младежки дом – Враца) и със съдействието на Община Враца, край с. Оходен се проведе фестивал за древни култури. Подобен формат е нов за България. Организаторите бяха решили да съчетаят различни изяви в едно събитие, в което всеки любознателен посетител да открие нещо ново и интересно за себе си, както в изкуството, така и в науката. Бяха предвидени разнообразни изяви за всички възрастови групи посетители. Мероприятията бяха следните: археологическо училище, експериментални демонстрации, арт работилници, кръгла маса за археологически дискусии, фестивална сцена с театрални възстановки.

Целта на археологическото училище бе да запознае по-малките гости на фестивала със спецификата на теренната работа на специалистите като им даде възможност сами да се включат в импровизирани разкопки. Непосредствено до проучваното раннонеолитно селище, върху рампата от изкопаната пръст, колегите от РИМ – Враца бяха създали малки импровизирани „археологически комплекси", съдържащи реплики на находки, откривани при „истинското" проучване (обр. 1). Задачата на младите любители на археологията бе не само да ги разчистят, но и да се опитат да обяснят предназначението на всяка една от структурите чрез намерените предмети. Разкопаването ставаше под наблюдението и ръководството на археолози и учители, които насърчаваха децата и им даваха разяснения какво точно, как и защо се извършва от специалистите. Интересът към тази атракция беше неподправен, като и двете страни искрено се забавляваха. Особено активни тук бяха доведените организирано деветокласници от специализирана паралелка по история с ръководител Мая Антова от СОУ „Христо Ботев" – гр. Враца.

Експерименталните демонстрации през последното десетилетие стават все по-популярни в България и привличат все по-голям зрителски интерес. В съответствие с темата на фестивала – праисторическите култури – организаторите бяха подготвили възстановки на разнообразни дейности, практикувани от древните хора в ежедневния



Обр. 1. Подготовка на „археологическите комплекси“ за археологическото училище
Fig. 1 Preparation of “archaeological complexes” for the field school

им бит. Тук всеки един от гостите на фестивала можеше да се опита сам да се включи в експериментите. Група студенти от НБУ – Кръстан Митов, Христина Павкова и Драгомир Марков – демонстрираха как са се изработвали изделия от животински кости, като бе застъпена цялата технологична верига от действия от суровата кост до получаването на завършеното изделие. Сдружение „Експериментална археология и интердисциплинарни проучвания в България” с ръководители Павел Попов и Кристина Янакиева бе подготвило демонстрация на изработка на керамични предмети (съдове и пластика), завършила с опит за изпичане на предварително изсушена продукция. Бяха проведени два експеримента – за печене в открит огън и в яма (обр. 2).

Във фестивала участваха три младежки театрални групи, които всеки ден провеждаха свои арт работилници. Ръководителите им споделяха своя опит и демонстрираха на практика част от методите си. Под формата на свободни импровизации младежите разиграваха различни ситуации, поставени им като задачи. За доброто настроение на гостите всяка вечер завършваше с фестивална сцена, като организаторите бяха подбрали театрални представления-възстановки, базирани на мотиви от праисторията и археологията (обр. 3). Във фестивала взеха участие и фолклорни групи от околните села.

Кръглата маса за археологически дискусии протече в изключително свободен вид. Някои от археолозите бяха подготвили презентации, след които течеше обсъждане на идеите им. Така в представянето на Мария Гюрова (НАИМ –БАН) бе отделено внимание на дистрибуцията на кремъчна суровина и изделия от т.нар. „балкански флинт“ през ранния неолит. Последва оживена дискусия, в която се включиха и Боряна Матева (ИМ – Исперих) и Наталия Скакун (ИИМК – С. Петербург), в лицето на



Обр. 2. Печене на глинени изделия в открит огън
Fig. 2. Firing of pottery on open fire

която фестивалът получи и своето международно участие.

Макар и да бе обявено, че тематиката е отворена и се приветства представянето на широк кръг въпроси от праисторията, съвсем естествено обсъжданията се насочиха към проблематиката на монохромния неолит. Това бе предопределено както от мястото – селището в м. Валога е най-дълго изследваното от този период, при това на най-голяма площ; така и от състава на участниците в кръглата маса. Присъстваха почти всички български археолози, разкопавали обекти от този най-ранен период на балканския неолит у нас – Георги Ганецовски (РИМ – Враца), Иван Вайсов (НАИМ –БАН), Володя Попов (ИМ – Бяла), Анета Бакъмска (РИМ –Перник). От групата изследователи на най-ранното присъствие на неолитно население у нас отсъстваше само Недко Еленски (РИМ – Велико Търново). Домакинът на срещата бе осигурил възможност всеки от участниците да види „на живо“ находките от проучванията на раннонеолитното селище, да разгледа керамиката, дори при желание да участва в разкопките. Дискусиите протекоха в конструктивен дух, всъщност може да се каже, че между участниците цареше пълно единодушие по всички аспекти на проблематиката на монохрома. Изрично бе подчертана голямата близост на керамиката и другите характеристики на материалната култура от този период, регистрирани в различните обекти, намиращи се на значително разстояние един от друг – Копривец, Поляница-платото, Джулюница, Оходен, Крайници. Иван Вайсов постави въпроса за възможността на проникване на раннонеолитно население от Анатолия по Черноморското крайбрежие. Според него, предвид доста по-ниското (в сравнение с днешното) ниво на морето, такъв сценарий е напълно вероятен. Тази хипотеза представя неолитизацията на Балканския полуостров в съвсем различна светлина и, изглежда, през след-



Обр. 3. Момент от театралната възстановка на театрална група ТЕМП
Fig. 3. Performance act of the theatre group TEMP

ващите години ще бъде все по-обсъждана.

Кулминацията на фестивала обаче бе жътвата. Вече няколко години до археологическия обект Г. Ганецовски засява участък с лимец, който бива ожънат с реплики на използваните през ранния неолит сърпове. Измерва се колко време отнема жътвата, както и какъв е добивът. В центъра на гр. Враца през предишни години вече бе организирана демонстрация как се стрива брашно от пшеницата с хромел и как от него се е пекъл хляб. Сега всички тези действия бяха организирани на място, до засетия участък, като изпичането на питките ставаше непосредствено до неолитното селище – за първи път след толкова хиляди години. В ролята на жетварки се включиха Мария Гюрова, Боряна Матева и Наталия Скакун – всяка със собствена реплика на неолитен сърп (обр. 4). Те успяха да ожънат засятата площ за учудващо кратко време, след което бяха демонстрирани различните процеси при обработката на зърното до получаването на готовия хляб – вършене, отделяне на зърното от люспата, стриването на брашно, месене и печене. При осъществяването им се използваха реплики на изделия, открити при археологическите разкопки (обр. 5). В печенето и най-вече в яденето се включиха всички участници във фестивала.

Няколко думи за организацията. На брега на р. Скът бе разпънат палатков лагер за участниците. Бяха направени импровизирани бани. Готвенето ставаше на открит огън. Имаше осигурени химически тоалетни. Огромно предизвикателство е при такива условия да се осигури нормално и ефективно протичане на планираните събития. Трябва обаче да се признае, че организаторите се бяха справили с тази задача напълно. По време на фестивалните дни организацията бе перфектна, нямаше нито един провал, нито едно оплакване. В лагера цареше дружеска атмосфера на взаимно



Обр. 4. Жътва на лимец
Fig. 4. Einkorn harvesting



Обр. 5. Инвентар за приготвяне на хляб по праисторическа технология
Fig. 5. Bread preparation according to prehistoric technology

разбирателство, а дните, прекарани в него, оставиха приятен спомен в съзнанието на неговите обитатели.

Макар и екзотичен у нас, очевидно подобен вид събития има своята публика. Г. Ганецовски и Г. Врабчев заслужават искрени адмирации за обединяването на усилията си за реализирането на фестивала. Вече е в ход подготовката на следващия и организаторите са си поставили амбициозната цел да го превърнат в ежегоден, което е чудесна новина за българската култура. Обикновено при първия опит се трупат знания, как да се справяме и да предотвратяваме негативните явления в бъдеще. В случая с Първия фестивал за древни култури „Слънцето на Тодорка“ може смело да се каже, че са събрани само положителни емоции. Нека бъде така и със следващите издания на този формат, при който науката и изкуството си подават ръка, за да стигнат по-близо до хората.